

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 4.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.4.1>

УДК: 339.9+341.2:338:432

А. Г. Цибуляк,

д. е. н., професор кафедри міжнародних економічних відносин, бізнесу та менеджменту, Українсько-Американський університет «Конкордія»

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-9601-0391>

ЕКОЛОГІЧНИЙ ІМПЕРАТИВ ПАРАДИГМИ СТАЛОСТІ VS ПРАВО НА РОЗВИТОК: У ПОШУКАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ ДОСЯГНЕННЯ СИСТЕМНОГО КОМПРОМІСУ

A. Tsybuliak,

Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of International Economics, Business and Management, Ukrainian-American Concordia University

THE ECOLOGICAL IMPERATIVE OF THE SUSTAINABILITY PARADIGM VS THE RIGHT TO DEVELOPMENT: IN SEARCH OF INSTITUTIONAL MECHANISMS FOR ACHIEVING A SYSTEMIC COMPROMISE

Мета статті полягає у виявленні ключових аспектів еволюції Цілей розвитку тисячоліття в Цілі сталого розвитку, що стане підґрунтям їхнього аналізу на предмет врахування фундаментальних положень Декларації про право на розвиток. Встановлено, що в умовах анонсованого на наднаціональних рівнях регулювання міжнародних економічних відносин

курсу на зелений перехід, досягнення кліматичної нейтральності, задекларованої боротьби із глобальним потеплінням та адаптації до його наслідків, ревізії ринкового механізму реалізації неекономічних за своєю сутністю цілей має передувати прискіпливий аналіз фундаментальних прав на розвиток, які пріоритизують ціннісні орієнтири добробуту, а відтак легітимізують впровадження нового синтезу економічних і екологічних інструментів модернізації. Встановлено, що на інституційному рівні формуванню глобального партнерства в цілях розвитку, що не суперечитиме праву людини на розвиток, сприятиме: суттєве розширення концепції партнерства; включення питань фінансування, технологій, торгівлі, системних питань; додання аспектів належного врядування, верховенства права, миру; акцент на інклюзивності та підзвітності інститутів; визнання значення боротьби з корупцією та незаконними фінансовими потоками.

Реалізації мети сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх (ЦСР8) за рахунок створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям (ЦСР9), що дозволить скоротити нерівність як всередині країн, так і між ними (ЦСР10), сприятимуть такі механізми: додавання фокусу на якість економічного зростання; включення питань зайнятості та гідної праці; акцент на інфраструктурі, індустріалізації та інноваціях; виділення нерівності як окремої глобальної проблеми; підкреслення взаємозв'язку між економічним зростанням та сталістю. Справедливому розподілу ресурсів та доходів сприятимуть: перерозподільні механізми; прогресивне оподаткування; соціальний захист; цільова підтримка вразливих груп; інклюзивне зростання. Людина як основний суб'єкт розвитку (Стаття 2.1) віддзеркалена в таких ЦСР, як ЦСР1.4, ЦСР3, ЦСР4, ЦСР8.5, що передбачають: сприйняття людського розвитку як центрального аспекту ЦСР; фокус на розширенні можливостей; підхід, заснований на правах людини; акцент на добробуті та якості життя.

Акцентовано, що в процесі реалізації Цілей сталого розвитку людині як центральному суб'єкту ставиться в обов'язок: спільна відповідальність за сталий розвиток; корпоративна соціальна відповідальність; відповідальне управління ресурсами; міжпоколінська справедливість. Держава, що має забезпечити людині право на розвиток, відповідальна за: вчасну і незаангажовану реформу інститутів та інституцій; боротьбу з корупцією; створення сприятливого бізнес-середовища; розвиток інфраструктури; забезпечення верховенства права. Неподільність прав людини (Стаття 6.2) забезпечується соціальними, екологічними, економічними, громадянськими та політичними аспектами реалізації Цілей сталого розвитку, що передбачає: інтегрований підхід до прав людини; взаємозв'язок між різними правами; однакову увагу до всіх категорій прав; взаємопідтримуючий характер прав.

The purpose of the article is to identify key aspects of the evolution of the Millennium Development Goals into the Sustainable Development Goal, which will serve as the basis for their analysis in terms of taking into account the fundamental provisions of the Declaration on the Right to Development. It has been established that in the context of the announced supranational level regulation of international economic relations, the course for a green transition, the achievement of climate neutrality, the declared fight against global warming and adaptation to its consequences, and the revision of the market mechanism for the implementation of non-economic goals in their essence, a meticulous analysis of fundamental rights to development should precede, which prioritize the value orientations of well-being, and thus legitimize the implementation of a new synthesis of economic and environmental modernization tools. It has been established that at the institutional level, the formation of a global partnership for development purposes that will not contradict the human right to development will be facilitated by: a significant expansion of the concept of partnership; the inclusion of financing, technology, trade, systemic issues; the addition of aspects of good governance, the rule of law,

and peace; emphasis on inclusiveness and accountability of institutions; recognition of the importance of combating corruption and illicit financial flows. The following mechanisms will contribute to the achievement of the goal of promoting sustained, inclusive and sustainable economic growth, full and productive employment and decent work for all (SDG8) through building resilient infrastructure, promoting inclusive and sustainable industrialization and innovation (SDG9), which will reduce inequality both within and between countries (SDG10): adding a focus on the quality of economic growth; including employment and decent work issues; emphasizing infrastructure, industrialization and innovation; highlighting inequality as a separate global problem; emphasizing the interrelationship between economic growth and sustainability. The fair distribution of resources and income will be promoted by: redistributive mechanisms; progressive taxation; social protection; targeted support for vulnerable groups; inclusive growth. The person as the main subject of development (Article 2.1) is reflected in such SDGs as SDG1.4, SDG3, SDG4, SDG8.5, which provide for: the perception of human development as a central aspect of the SDGs; a focus on expanding opportunities; a human rights-based approach; an emphasis on well-being and quality of life. At the same time, in the process of implementing the Sustainable Development Goals, a person as a central subject is obliged to: share responsibility for sustainable development; corporate social responsibility; responsible resource management; intergenerational justice. The state, which must ensure the right of a person to development, is responsible for: timely and impartial reform of institutions and institutions; combating corruption; creating a favorable business environment; developing infrastructure; ensuring the rule of law. The indivisibility of human rights (Article 6.2) is ensured by the social, environmental, economic, civil and political aspects of implementing the Sustainable Development Goals, which provides for: an integrated approach to human rights; the interrelationship between different rights; equal attention to all categories of rights; the mutually supportive nature of rights. It is argued that the “international-national” dichotomy in ensuring the human right to development

creates significant challenges, the elimination of which raises a number of systemic issues, including: (1) policy coordination (the difficulty of aligning national development priorities with global goals and standards); (2) responsibility sharing (disputes over who bears the primary responsibility for ensuring the right to development – national governments or the international community); (3) issues of sovereignty (global mechanisms for implementing the right to development may be perceived as interference in national sovereignty); (4) different levels of capacity (countries have different resources and capabilities to realize the right to development at the national level, which emphasizes the need for international support, but at the same time complicates the issue of autonomy and self-determination).

Ключові слова: *сталий розвиток, людський розвиток, регулювання, трансформація, зелений перехід, ринковий механізм, кліматична нейтральність, екологічні інструменти, економічні інструменти, зростання, інклюзія, добробут, нерівність, бідність, міжнародна економіка, міжнародне право, право на розвиток, інституціоналізація, стійкість, ЦРТ, ЦСР, ООН*

Keywords: *sustainable development, human development, regulation, transformation, green transition, market mechanism, climate neutrality, environmental instruments, economic instruments, growth, inclusion, well-being, inequality, poverty, international economy, international law, right to development, institutionalization, resilience, MDGs, SDGs, UN*

Постановка проблеми. Цілі розвитку тисячоліття (ЦРТ) [14] часто виступали об'єктом нищівної критики за їхній секторальний підхід, коли кожна ціль розглядалася окремо, без належного врахування взаємозв'язків між різними аспектами розвитку: програми з подолання бідності могли не враховувати їхній вплив на навколишнє середовище, а програми охорони здоров'я могли бути недостатньо інтегровані з програмами освіти. В ЦРТ

екологічна стійкість була представлена лише однією ціллю (ЦРТ7), яка включала кілька різних аспектів, від збереження біорізноманіття до доступу до безпечної питної води та покращення умов життя в нетрях. Такий підхід не відображав повною мірою критичну важливість екологічних питань для сталого розвитку. Цілі сталого розвитку (ЦСР), натомість, розроблені з урахуванням інтегрованого підходу, який визнає взаємопов'язаність та неподільність різних вимірів сталого розвитку, що виражається у наскрізних принципах ЦСР, таких як *«ніхто не повинен бути залишений осторонь»*, які застосовуються до всіх цілей, а також у визнанні того, що прогрес за однією ціллю може сприяти прогресу за іншими цілями, і навпаки. ЦСР значно посилюють екологічний вимір, виділяючи кілька окремих цілей для різних аспектів екологічної стійкості: чиста вода та санітарія (ЦРТ6), доступна та чиста енергія (ЦРТ7), відповідальне споживання та виробництво (ЦРТ12), боротьба зі зміною клімату (ЦРТ13), збереження морських екосистем (ЦРТ 14) та захист екосистем суші (ЦРТ15). Це відображає усвідомлення того, що екологічна стійкість є не просто додатковим аспектом розвитку, а фундаментальною умовою для довгострокового процвітання людства. В умовах анонсованого на наднаціональних рівнях регулювання міжнародних економічних відносин курсу на зелений перехід, досягнення кліматичної нейтральності, задекларованої боротьби із глобальним потеплінням та адаптації до його наслідків, ревізії ринкового механізму реалізації неекономічних за своєю сутністю цілей має передувати прискіпливий аналіз фундаментальних прав на розвиток, які пріоритизують ціннісні орієнтири добробуту, а відтак легітимізують впровадження нового синтезу економічних і екологічних інструментів модернізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Авторський колектив на чолі із М. Медведєвою [17] дослідив особливості європейської політики кліматичної нейтральності шляхом аналізу різноманітних ініціатив у контексті її реалізації, що передбачало аналіз економічних інструментів модернізації та оновлення нормативно-правової баз. Було визнано запит на

адаптацію оновлених правових механізмів, що не суперечить висновкам А. Жуковської, Т. Желюк, І. Жук, В. Борщ, М. Макаренко, К. Возняковської [22], в науковому доробку яких відзначено широку диференціацію фінансово-правових інструментів та необхідність формування оптимальної структури капіталу для досягнення цілей сталого розвитку з урахуванням розподілу ризиків між державними та приватними партнерами в умовах становлення «нової норми» світової економіки, яка форматує міжнародну політику в сфері глобального розвитку [5; 6; 19; 20]. Сталий розвиток як фундаментальне підґрунтя реалізації права людини на розвиток відзначено у працях закордонних та українських вчених, в числі яких Дж. Менса [18], К. Аллен та С. Клаут [9], Г. Меттерніхт та Т. Відманн [10], А. Брейер, Х. Янецек, Д. Малерба [11], Д. Коллсте, М. Педерчіні, С.Е. Корнелл [12], Д. Ле Блан [16], Л. Зайцева [4], І. Якименко, Л. Петрашко, Т. Димань, О. Салавор, Є. Шаповалов, М. Галабурда, О. Ничик, О. Мартинюк [7], М. Філяк, В. Аредов [8], М. Грод [1; 2; 3].

Постановка завдання. Мета статті полягає у виявленні ключових аспектів еволюції Цілей розвитку тисячоліття в Цілі сталого розвитку, що стане підґрунтям їхнього аналізу на предмет врахування фундаментальних положень Декларації про право на розвиток.

Виклад основного матеріалу дослідження. Декларація про право на розвиток (*Declaration on the Right to Development*) [13] була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 4 грудня 1986 року (резолюція 41/128). Цей документ заклав основи правозахисного підходу до розвитку і став результатом тривалої боротьби країн, що розвиваються, за визнання права на розвиток як невід'ємного права людини.

Ключові положення Декларації включають:

1. **Стаття 1** визначає право на розвиток як *«невід'ємне право людини, в силу якого кожна людина і всі народи мають право брати участь у такому економічному, соціальному, культурному і політичному розвитку, при якому можуть бути повністю реалізовані всі права людини та основні*

свободи, а також сприяти йому і користуватися його благами». Ця стаття також затверджує право народів на самовизначення.

2. **Стаття 2** проголошує людину основним суб'єктом розвитку та активним учасником і бенефіціаром права на розвиток. Вона також покладає на всіх людей відповідальність за розвиток як індивідуально, так і колективно.

3. **Стаття 3** покладає на держави основну відповідальність за створення національних та міжнародних умов, сприятливих для реалізації права на розвиток, та наголошує на важливості співпраці для розвитку.

4. **Стаття 4** наголошує на обов'язку держав вживати заходів для формулювання відповідної політики розвитку та забезпечення рівного доступу до основних ресурсів та справедливого розподілу доходів.

5. **Стаття 5** закликає держави вживати рішучих заходів для ліквідації грубих порушень прав людини, таких як апартеїд, расизм та колоніалізм.

6. **Стаття 6** підкреслює, що права людини є неподільними та взаємозалежними, і що для сприяння розвитку потрібно приділяти однакову увагу реалізації громадянських, політичних, економічних, соціальних та культурних прав.

7. **Стаття 7** закликає до міжнародного співробітництва для забезпечення розвитку та усунення перешкод для розвитку.

8. **Стаття 8** закликає держави вживати всіх необхідних заходів для реалізації права на розвиток, включаючи забезпечення рівності можливостей та доступу до основних ресурсів.

9. **Стаття 9** підкреслює, що всі аспекти права на розвиток є неподільними та взаємозалежними, і що для його реалізації потрібно розглядати кожен з них у контексті цілого.

10. **Стаття 10** закликає до вжиття заходів для забезпечення повного здійснення права на розвиток на міжнародному та національному рівнях.

Аналіз ЦСР [21] та Декларації про право на розвиток виявляє низку спільних рис та принципів: (1) **універсальність та неподільність прав людини** (Декларація (Стаття 6) наголошує на неподільності та взаємозалежності прав людини; ЦСР побудовані на принципі «ніхто не повинен бути залишений осторонь», що відображає універсальність прав людини та необхідність забезпечення їх для всіх); (2) **людиноцентричний підхід** (Декларація (Стаття 2) визначає людину як основного суб'єкта розвитку; ЦСР ставлять добробутлюдей в центр програми розвитку, адресуючи різноманітні аспекти людського розвитку, від бідності та голоду до освіти, здоров'я та гендерної рівності); (3) **інтегрований та всеохоплюючий підхід** (Декларація (Стаття 9) підкреслює, що всі аспекти права на розвиток є неподільними та взаємозалежними; ЦСР представляють інтегрований підхід, який визнає взаємозв'язок між економічними, соціальними та екологічними аспектами сталого розвитку); (4) **значення національних та міжнародних умов** (Декларація (Стаття 3) наголошує на відповідальності держав за створення сприятливих умов для розвитку; ЦСРs визнають важливість сприятливого середовища на національному та міжнародному рівнях, включаючи необхідність миру, належного управління та глобального партнерства); (5) **справедливий розподіл благ розвитку** (Декларація (Стаття 2) підкреслює право всіх людей користуватися благами розвитку; ЦСРs спрямовані на зменшення нерівності (ЦСР 10) та забезпечення інклюзивного та справедливого розвитку для всіх); (6) **участь** (Декларація (Стаття 1 та 2) визначає участь як ключовий елемент права на розвиток; ЦСРs наголошують на важливості партисипативних процесів та інклюзивних інституцій (ЦСР 16); **зобов'язання держав** [15] (Декларація (Статті 3, 4 та 8) покладає на держави основну відповідальність за реалізацію права на розвиток; ЦСРs визнають центральну роль держав у імплементації цілей сталого розвитку через національні політики та стратегії).

Нами встановлено, що на інституційному рівні формуванню глобального партнерства в цілях розвитку, що не суперечитиме праву людини на розвиток, сприятиме: суттєве розширення концепції партнерства; включення питань фінансування, технологій, торгівлі, системних питань; додання аспектів належного врядування, верховенства права, миру; акцент на інклюзивності та підзвітності інститутів; визнання значення боротьби з корупцією та незаконними фінансовими потоками. Реалізації мети сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх (ЦСР8) за рахунок створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям (ЦСР9) дозволить скоротити нерівність як всередині країн, так і між ними (ЦСР10) сприятимуть такі механізми: додавання фокусу на якість економічного зростання; включення питань зайнятості та гідної праці; акцент на інфраструктурі, індустріалізації та інноваціях; виділення нерівності як окремої глобальної проблеми; підкреслення взаємозв'язку між економічним зростанням та сталістю (див. Табл.1).

Таблиця 1. Відповідність Цілей розвитку тисячоліття 17 Цілям сталого розвитку: ключові аспекти еволюції

Цілі розвитку тисячоліття (ЦРТ)	Відповідні Цілі сталого розвитку (ЦСР)	Ключові аспекти еволюції
ЦРТ 1: <i>Ліквідувати крайню бідність та голод</i>	ЦСР 1: Подолання бідності у всіх її формах та усюди ЦСР 2: Подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства	Розширення фокусу з «крайньої бідності» на «всі форми бідності» Відокремлення голоду в окрему ціль Включення аспектів продовольчої безпеки та сталого сільського господарства Додання соціального захисту та рівноправного доступу до ресурсів
ЦРТ 2: <i>Забезпечити загальну початкову освіту</i>	ЦСР 4: Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх	Розширення з «початкової освіти» на «освіту впродовж життя» Додання аспектів якості, справедливості та інклюзивності Включення професійно-технічної та вищої освіти Акцент на навички для гідної роботи та сталого розвитку

Цілі розвитку тисячоліття (ЦРТ)	Відповідні Цілі сталого розвитку (ЦСР)	Ключові аспекти еволюції
ЦРТ 3: Заохочувати рівноправність статей та розширення прав і можливостей жінок	ЦСР 5: Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчаток	Від фокусу на паритеті в освіті до всебічної гендерної рівності - Включення питань насильства проти жінок, дискримінаційних практик Визнання цінності неоплачуваної праці з догляду Акцент на доступі до репродуктивного здоров'я Рівність у прийнятті рішень на всіх рівнях
ЦРТ 4: Скоротити дитячу смертність	ЦСР 3: Забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці	Інтеграція різних аспектів здоров'я в одну всеохоплюючу ціль Розширення фокусу на всі вікові групи Додання профілактики та лікування неінфекційних захворювань Включення питань психічного здоров'я та добробут Посилення уваги до загального охоплення медичними послугами
ЦРТ 5: Поліпшити охорону материнського здоров'я	ЦСР 3: Забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці	Інтеграція материнського здоров'я в загальну систему охорони здоров'я Посилення аспектів репродуктивного здоров'я та прав Зв'язок із питаннями гендерної рівності (ЦСР 5)
ЦРТ 6: Боротися з ВІЛ/СНІДом, малярією та іншими захворюваннями	ЦСР 3: Забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці	Інтеграція боротьби з інфекційними захворюваннями в загальну систему охорони здоров'я Додання амбітної цілі «покласти край» певним епідеміям Включення питань боротьби з наркотиками та алкоголем Посилення уваги до проблем забруднення повітря, води та ґрунту

Цілі розвитку тисячоліття (ЦРТ)	Відповідні Цілі сталого розвитку (ЦСР)	Ключові аспекти еволюції
ЦРТ 7: Забезпечити екологічну стійкість	ЦСР 6: Забезпечення наявності та раціонального використання водних ресурсів і санітарії для всіх ЦСР 7: Забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх ЦСР 11: Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів ЦСР 12: Забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва ЦСР 13: Вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та його наслідками ЦСР 14: Збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів ЦСР 15: Захист та відновлення екосистем суші	Значне розширення та деталізація екологічного виміру - Виділення конкретних екологічних аспектів в окремі цілі Підкреслення взаємозв'язку між екологічною стійкістю та економічним зростанням Включення питань зміни клімату, біорізноманіття, океанів Акцент на відповідальному споживанні та виробництві Надання екологічним проблемам такої ж ваги, як і соціально-економічним
ЦРТ 8: Сформувані глобальне партнерство в цілях розвитку	ЦСР 17: Зміцнення засобів здійснення й активізація роботи в рамках Глобального партнерства в інтересах сталого розвитку ЦСР 16: Сприяння побудові миролюбного й відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та інклюзивних інституцій на всіх рівнях	Суттєве розширення концепції партнерства Включення питань фінансування, технологій, торгівлі, системних питань Додання аспектів належного врядування, верховенства права, миру Акцент на інклюзивності та підзвітності інститутів Визнання значення боротьби з корупцією та незаконними фінансовими потоками
Нові аспекти, не охоплені ЦРТ	ЦСР 8: Сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх ЦСР 9: Створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям ЦСР 10: Скорочення нерівності всередині країн і між ними	Додавання фокусу на якість економічного зростання Включення питань зайнятості та гідної праці Акцент на інфраструктурі, індустріалізації та інноваціях - Виділення нерівності як окремої глобальної проблеми Підкреслення взаємозв'язку між економічним зростанням та сталістю

Джерело: укладено авторкою зв [13; 14; 21]

Такі поняття, як належне врядування, верховенство права, справедливість, мир і безпека, вже давно є частиною дебатів щодо розвитку ООН. Держави визнали, що належне врядування та верховенство права є

важливими для економічного зростання та сталого розвитку, а також для подолання бідності та голоду, і Порядок денний до 2030 року також підкреслює їхню взаємозалежність (зокрема, ЦСР16 «Сприяти мирним та інклюзивним суспільствам для сталого розвитку, забезпечити доступ до правосуддя для всіх і створити ефективні, підзвітні та інклюзивні інституції на всіх рівнях»). Хоча ЦСР 16 не встановлює чітку мету, а посиляється на кілька широкомасштабних концепцій, таких як мир і безпека, верховенство права, належне врядування та доступ до правосуддя, вона частково конкретизує положення Декларації тисячоліття про важливість верховенства права в поєднанні з демократією, дотриманням міжнародних зобов'язань і вирішенням суперечок. Концепція верховенства права було замінена в ЦСР 16 на «доступ до правосуддя», який деякі країни вважали більш нейтральною і, отже, більш прийнятною позицією. Однак доступ до правосуддя є вужчим поняттям, ніж верховенство права, яке охоплює доступ до правосуддя. Також бентежить те, що одна з цілей ЦСР16 стосується верховенства права. Завдання 16.3 — «сприяти верховенству права на національному та міжнародному рівнях і забезпечити рівний доступ до правосуддя для всіх» є вкрай розлогим, але вимірюванню його реалізації за допомогою восьми факторів (обмеження урядової влади, відсутність корупції, відкритий уряд, основні права, порядок і безпека, цивільне та кримінальне правосуддя) може частково сприяти «Індекс верховенства права».

Справедливому розподілу ресурсів та доходів сприятимуть: перерозподільні механізми; прогресивне оподаткування; соціальний захист; цільова підтримка вразливих груп; інклюзивне зростання. Людина як основний суб'єкт розвитку (Стаття 2.1) віддзеркалена в таких ЦСР, як ЦСР1.4, ЦСР3, ЦСР4, ЦСР8.5, що передбачають: сприйняття людського розвитку як центрального аспекту ЦСР; фокус на розширенні можливостей; підхід, заснований на правах людини; акцент на добробуті та якості життя. При цьому людині в процесі реалізації Цілей сталого розвитку як

центральному суб'єкту ставиться в обов'язок: спільна відповідальність за сталий розвиток; корпоративна соціальна відповідальність; відповідальне управління ресурсами; міжпоколінська справедливість (див.Табл.2).

Таблиця 2. Порівняння Цілей сталого розвитку і статей Декларації про право на розвиток

Цілі сталого розвитку (ЦСР)	Відповідні статті Декларації про право на розвиток	Ключові аспекти взаємозв'язку
<i>ЦСР 1: Подолання бідності у всіх її формах та усюди</i>	Стаття 2.3: «Держави мають право і обов'язок визначати відповідну національну політику розвитку» Стаття 8.1: «Держави повинні здійснювати всі необхідні заходи для здійснення права на розвиток...»	ЦСР 1 конкретизує зобов'язання держав здійснювати заходи щодо подолання бідності Фокус на вразливі групи відповідає принципу рівної участі в розвитку Соціальний захист як інструмент забезпечення права на розвиток
<i>ЦСР 2: Подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства</i>	Стаття 8.1: «Держави повинні здійснювати всі необхідні заходи для здійснення права на розвиток...» Стаття 2.2: «Всі люди несуть відповідальність за розвиток...»	Забезпечення базових потреб (харчування) як фундаментальний аспект права на розвиток Стале сільське господарство відповідає концепції відповідальності за розвиток Доступ до продовольства як умова реалізації права на розвиток
<i>ЦСР 3: Забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці</i>	Стаття 1.1: «Право на розвиток є невід'ємним правом людини...» Стаття 8.1: «Держави повинні здійснювати всі необхідні заходи...»	Здоров'я як фундаментальна умова для реалізації права на розвиток Загальне охоплення медичними послугами як спосіб забезпечення рівного доступу до благ розвитку Добробут як мета розвитку
<i>ЦСР 4: Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх</i>	Стаття 1.1: «Право на розвиток є невід'ємним правом людини...» Стаття 2.1: «Людина є основним суб'єктом розвитку...»	Освіта як інструмент розширення можливостей та розвитку людського потенціалу Акцент на справедливості та інклюзивності відповідає принципам Декларації Навчання впродовж життя як безперервний процес розвитку
<i>ЦСР 5: Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчаток</i>	Стаття 6.1: «Держави повинні... ліквідувати всі форми дискримінації» Стаття 8.1: «Забезпечення рівності можливостей для всіх»	Гендерна рівність як умова для повної реалізації права на розвиток Усунення дискримінаційних практик як зобов'язання держав Розширення прав і можливостей жінок як аспект рівної участі в розвитку
<i>ЦСР 6: Забезпечення наявності та раціонального використання водних ресурсів і санітарії для всіх</i>	Стаття 2.3: «Держави мають право і обов'язок визначати відповідну національну політику розвитку» Стаття 8.1: «Рівний доступ до основних ресурсів»	Вода як основний ресурс, доступ до якого є умовою розвитку Раціональне використання водних ресурсів як аспект стійкості розвитку Універсальний доступ до води та санітарії як забезпечення базових прав

Цілі сталого розвитку (ЦСР)	Відповідні статті Декларації про право на розвиток	Ключові аспекти взаємозв'язку
<i>ЦСР 7: Забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх</i>	Стаття 1.1: «...брати участь у такому економічному, соціальному, культурному і політичному розвитку...» Стаття 2.3: «Національна політика розвитку»	Доступ до енергії як умова для економічного та соціального розвитку Стійкі джерела енергії як елемент відповідальності за розвиток Енергетична безпека як аспект сприятливих умов для розвитку
<i>ЦСР 8: Сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх</i>	Стаття 2.3: «Відповідна національна політика розвитку» Стаття 6.2: «Однакова увага як громадянським і політичним, так і економічним, соціальним та культурним правам»	Всеохоплююче економічне зростання як інструмент реалізації права на розвиток Гідна праця як економічний та соціальний аспект права на розвиток Сталість економічного зростання як умова довгострокового розвитку
<i>ЦСР 9: Створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям</i>	Стаття 3.3: «Держави повинні співпрацювати одна з одною...» Стаття 4.1: «Обов'язок вживати заходів...»	Інфраструктура як передумова для розвитку Інновації та технології як інструменти розвитку Міжнародне співробітництво для розвитку інфраструктури та технологій
<i>ЦСР 10: Скорочення нерівності всередині країн і між ними</i>	Стаття 3.3: «Держави повинні співпрацювати з метою забезпечення розвитку та усунення перешкод для розвитку» Стаття 6.3: «Держави повинні вживати заходів для усунення перешкод для розвитку»	Зменшення нерівності як усунення перешкод для розвитку Справедливий розподіл благ розвитку Солідарність та співробітництво для зменшення нерівності між країнами
<i>ЦСР 11: Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів</i>	Стаття 2.3: «Національна політика розвитку» Стаття 8.1: «Рівний доступ до основних ресурсів»	Сталі міста як середовище для реалізації права на розвиток Доступне житло як аспект рівного доступу до основних ресурсів Участь громад у плануванні як елемент участі в розвитку
<i>ЦСР 12: Забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва</i>	Стаття 2.2: «Відповідальність за розвиток» Стаття 3.1: «Сприятливі умови для реалізації права на розвиток»	Відповідальне споживання як аспект відповідальності за розвиток Стале виробництво як умова довгострокового розвитку Ефективне використання ресурсів як аспект справедливості між поколіннями
<i>ЦСР 13: Вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та його наслідками</i>	Стаття 3.1: «Сприятливі умови для реалізації права на розвиток» Стаття 7.1: «Співробітництво для заохочення права на розвиток»	Боротьба зі зміною клімату як створення сприятливих умов для розвитку Міжнародне співробітництво для вирішення глобальних проблем Кліматична справедливість як аспект права на розвиток

Цілі сталого розвитку (ЦСР)	Відповідні статті Декларації про право на розвиток	Ключові аспекти взаємозв'язку
<i>ЦСР 14: Збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів</i>	Стаття 2.2: «Відповідальність за розвиток» Стаття 3.1: «Сприятливі умови для реалізації права на розвиток»	Збереження морських ресурсів як умова для сталого розвитку Відповідальне використання спільних ресурсів як аспект відповідальності за розвиток Міжнародне співробітництво для управління спільними ресурсами
<i>ЦСР 15: Захист та відновлення екосистем суші</i>	Стаття 2.2: «Відповідальність за розвиток» Стаття 3.1: «Сприятливі умови для реалізації права на розвиток»	Захист біорізноманіття як умова для довгострокового розвитку Стале використання природних ресурсів як аспект відповідальності за розвиток Екосистемні послуги як передумова для реалізації права на розвиток
<i>ЦСР 16: Сприяння побудові миролюбного й відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та інклюзивних інституцій на всіх рівнях</i>	Стаття 2.1: «Людина є основним суб'єктом розвитку...» Стаття 5: «Держави повинні вживати рішучих заходів для ліквідації грубих порушень прав людини...» Стаття 6.1: «Держави повинні співпрацювати з метою заохочення, захисту та здійснення всіх прав людини...»	Мир та відсутність насильства як умови для розвитку Доступ до правосуддя як аспект захисту прав людини Ефективні інституції як інструмент для реалізації права на розвиток Боротьба з корупцією як усунення перешкод для розвитку
<i>ЦСР 17: Зміцнення засобів здійснення й активізація роботи в рамках Глобального партнерства в інтересах сталого розвитку</i>	Стаття 3.2: «Здійснення міжнародного співробітництва» Стаття 3.3: «Держави повинні співпрацювати одна з одною...» Стаття 4.2: «Постійний обов'язок співпрацювати...» Стаття 7: «Міжнародне співробітництво»	Глобальне партнерство як відображення обов'язку держав співпрацювати Зміцнення засобів здійснення як створення сприятливих умов для розвитку Технології та розбудова потенціалу як інструменти реалізації права на розвиток Системні питання як аспект формування сприятливого міжнародного середовища

Джерело: укладено авторкою за [13; 14; 21]

Держава, що має забезпечити людині право на розвиток, відповідальна за: вчасну і незаангажовану реформу інститутів та інституцій; боротьбу з корупцією; створення сприятливого бізнес-середовища; розвиток інфраструктури; забезпечення верховенства права. Неподільність прав людини (Стаття 6.2) забезпечується соціальними, екологічними,

економічними, громадянськими та політичними інструментами реалізації Цілей сталого розвитку, що передбачає: інтегрований підхід до прав людини; взаємозв'язок між різними правами; однакова увага до всіх категорій прав; взаємопідтримуючий характер прав.

В процесі вирішення поставленої мети дослідження було встановлено, що однією з ключових проблем у впровадженні права на розвиток є дихотомія між національним та глобальним рівнями його реалізації. Декларація про право на розвиток передбачає подвійну відповідальність: Стаття 2.3 Декларації чітко вказує, що «...держави мають право і обов'язок визначати відповідну національну політику розвитку», тим самим підкреслюючи центральну роль національних урядів у розробці та імплементації політики розвитку, водночас, Стаття 3 наголошує на важливості міжнародного співробітництва, покладаючи на держави відповідальність за «створення міжнародних умов, сприятливих для реалізації права на розвиток». Це вимагає формування механізмів інтеграції права на розвиток в цілі сталого розвитку (див.Табл.3).

Таблиця 3. Механізми інтеграції права на розвиток в Цілі сталого розвитку

Аспекти права на розвиток	Відповідні ЦСР та завдання	Механізми інтеграції
Право на самовизначення та участь (Стаття 1)	ЦСР 16.7: Забезпечення інклюзивного, партисипативного та представницького прийняття рішень на всіх рівнях ЦСР 5.5: Забезпечення повної та ефективної участі жінок та рівних можливостей для лідерства ЦСР 11.3: Розширення можливостей для інклюзивної та сталої урбанізації	Створення механізмів участі громадськості Посилення локальної демократії Забезпечення права голосу для маргіналізованих груп Розширення можливостей для участі в прийнятті рішень
Людина як основний суб'єкт розвитку (Стаття 2.1)	ЦСР 1.4: Забезпечення рівних прав на економічні ресурси ЦСР 3: Здоровий спосіб життя та благополуччя ЦСР 4: Якісна освіта ЦСР 8.5: Продуктивна зайнятість та гідна праця для всіх	Людський розвиток як центральний аспект ЦСР Фокус на розширенні можливостей Підхід, заснований на правах людини Акцент на добробуті та якості життя

Продовження таблиці 3

Аспекти права на розвиток	Відповідні ЦСР та завдання	Механізми інтеграції
Відповідальність за розвиток (Стаття 2.2)	ЦСР 12: Відповідальне споживання та виробництво ЦСР 13: Боротьба зі зміною клімату ЦСР 17.14: Посилення узгодженості політики для сталого розвитку	Спільна відповідальність за сталий розвиток Корпоративна соціальна відповідальність Відповідальне управління ресурсами Міжпоколінська справедливість
Обов'язок держав створювати сприятливі умови (Стаття 3.1)	ЦСР 16.6: Ефективні, підзвітні та прозорі інституції ЦСР 17.13: Посилення глобальної макроекономічної стабільності ЦСР 9: Інфраструктура, індустріалізація та інновації	Реформа інституцій Боротьба з корупцією Створення сприятливого бізнес-середовища Розвиток інфраструктури Забезпечення верховенства права
Міжнародне співробітництво (Статті 3.2, 3.3, 4.2, 7)	ЦСР 17: Глобальне партнерство ЦСР 17.2: Виконання зобов'язань щодо офіційної допомоги для розвитку ЦСР 17.6-17.8: Технології та розбудова потенціалу ЦСР 17.10-17.12: Торгівля	Глобальне партнерство як форма співробітництва Розширення допомоги для розвитку Передача технологій Справедлива торгівля Багатосторонні механізми співпраці
Справедливий розподіл ресурсів та доходів (Стаття 4.1)	ЦСР 10: Зменшення нерівності ЦСР 10.1: Досягнення та підтримка зростання доходів найменш забезпечених 40% населення ЦСР 10.4: Фіскальна, заробітна та соціальна захисна політика	Перерозподільні механізми Прогресивне оподаткування Соціальний захист Цільова підтримка вразливих груп Інклюзивне зростання
Ліквідація порушень прав людини (Стаття 5)	ЦСР 16.1: Значне скорочення всіх форм насильства ЦСР 16.2: Припинення зловживань, експлуатації, торгівлі людьми та всіх форм насильства щодо дітей ЦСР 5.2: Ліквідація всіх форм насильства щодо жінок та дівчаток	Зміцнення механізмів захисту прав людини Боротьба з дискримінацією Доступ до правосуддя Підтримка жертв порушень прав людини Підзвітність за порушення
Неподільність прав людини (Стаття 6.2)	ЦСР 1-5: Соціальні аспекти ЦСР 8-12: Економічні аспекти ЦСР 13-15: Екологічні аспекти ЦСР 16: Громадянські та політичні аспекти	Інтегрований підхід до прав людини Взаємозв'язок між різними правами Однакова увага до всіх категорій прав Взаємопідтримуючий характер прав
Забезпечення рівності можливостей (Стаття 8.1)	ЦСР 4.5: Ліквідація гендерних розривів в освіті ЦСР 5: Гендерна рівність ЦСР 10.3: Забезпечення рівних можливостей та зменшення нерівності результатів ЦСР 8.5: Повна і продуктивна зайнятість та гідна праця для всіх	Антидискримінаційне законодавство Програми розширення можливостей Цільові інвестиції в маргіналізовані групи Інклюзивна політика

Джерело: розроблено авторкою на основі [13; 14; 21]

Дихотомія «міжнародне-національне» у забезпеченні права людини на розвиток створює значні виклики, елімінування яких підіймає ряд системних питань, в числі яких: (1) **узгодження політик** (складність узгодження національних пріоритетів розвитку з глобальними цілями та стандартами); (2) **розподіл відповідальності** (суперечки щодо того, хто несе основну відповідальність за забезпечення права на розвиток – національні уряди чи міжнародна спільнота); (3) **питання суверенітету** (глобальні механізми впровадження права на розвиток можуть сприйматися як втручання у національний суверенітет); (4) **різні рівні спроможності** (країни мають різні ресурси та можливості для реалізації права на розвиток на національному рівні, що підкреслює необхідність міжнародної підтримки, але водночас ускладнює питання автономії та самовизначення).

Висновки. Перехід від ЦРТ до ЦСР представляє собою не просто розширення кількості цілей та завдань, а фундаментальну зміну у розумінні та підході до глобального розвитку. Ця еволюція відображає глибші зрушення у глобальному контексті та мисленні, зокрема:

1. Відбувся перехід від вузького розуміння розвитку, зосередженого переважно на соціально-економічних аспектах, до ширшого розуміння сталого розвитку, яке визнає взаємопов'язаність економічних, соціальних та екологічних вимірів (відображено у значному розширенні екологічного виміру в ЦСР, а також у додаванні нових аспектів, таких як стале виробництво та споживання, інфраструктура та індустріалізація, нерівність, мир та управління).

2. Зафіксовано неактуальність підходу «Північ-Південь», де розвинуті країни надавали допомогу та підтримку країнам, що розвиваються, та запит на встановлення більш універсального підходу, який визнає, що всі країни, незалежно від рівня їхнього розвитку, стикаються з викликами сталого розвитку і повинні адаптувати свої політики та практики відповідно (відображено у наголосі ЦСР на універсальності та спільній, але диференційованій відповідальності).

3. Відбувся перехід від секторального підходу, де кожна ціль розглядалася окремо, до інтегрованого підходу, який визнає взаємопов'язаність та неподільність різних вимірів сталого розвитку *(відображено у наскрізних принципах ЦСР, а також у визнанні синергій та компромісів між різними цілями)*.

4. Стався перехід від підходу, зосередженого на задоволенні базових потреб, до підходу, зосередженого на правах людини та справедливості *(відображено у наголосі ЦСР на рівності, справедливості та інклюзивності, а також у принципі «ніхто не повинен бути залишений осторонь»)*.

5. Підхід, зосереджений на кількісних показниках, поступився підходу, який приділяє увагу також якісним аспектам та справедливості *(відображено у наголосі ЦСР на дезагрегації даних, а також у включенні якісних аспектів, таких як якість освіти, якість медичних послуг, якість робочих місць, тощо)*.

Перехід від підходу, орієнтованого на вирішення глобальних цілей тисячоліття, до підходу, що базується на критеріях сталості, викладених у сімнадцяти Цілях сталого розвитку, відображає своєчасність усвідомлення складності та взаємопов'язаності глобальних викликів, а також необхідності більш комплексного та інтегрованого підходу до їх подолання. Не ставляться під сумнів зміни у глобальному контексті, включаючи зміну форм проявів глобальної взаємозалежності, зміну балансу економічної та політичної влади, зростання нерівності, погіршення стану навколишнього середовища, технологічні зміни, зміни у глобальному управлінні тощо. Незважаючи на ці значні зміни, важливо відзначити, що ЦСР будуються на досягненнях та уроках ЦРТ, а не замінюють їх повністю. Багато цілей та завдань ЦРТ були включені до ЦСР, хоча й у більш амбітній та всеохоплюючій формі, що потребуватиме ефективної імплементації, яка вимагає не лише політичної волі та ресурсів, а й змін у системному мисленні, що забезпечать ревізію ринкових систем. Як ЦСР, так і право на розвиток, підкреслюють важливість участі всіх людей у процесі розвитку. Забезпечення інклюзивних,

партисипативних та підзвітних процесів є ключовим для ефективної реалізації як ЦСР, так і права на розвиток. Комплексний та взаємопов'язаний характер ЦСР відображає неподільність та взаємозалежність різних аспектів права на розвиток. Секторальні та фрагментовані підходи до розвитку не здатні ефективно адресувати складні та взаємопов'язані глобальні виклики, що вимагає більш інтегрованого та системного мислення. Один із ключових викликів як для ЦСР, так і для права на розвиток – відсутність сильних механізмів підзвітності та примусового виконання. Розробка ефективних систем моніторингу, оцінки та підзвітності є необхідною для забезпечення прогресу та запобігання ризику, що ці глобальні зобов'язання залишаються лише деклараціями.

Література

1. Грод М. Міжнародне кліматичне фінансування: на шляху до побудови дієвого інституційного механізму розвитку зеленої та циркулярної економіки. *Агросвіт*. 2024. № 12. С. 118–126. DOI: 10.32702/2306-6792.2024.12.118.
2. Грод М., Резнікова Н. Регуляторні пастки циркулярної економіки в політиці переходів ЄС до сталості: проблеми ідентифікації джерел фінансування Нового європейського консенсусу з розвитку та Європейського зеленого курсу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 16. С. 49–57. DOI: 10.32702/2306-6814.2023.16.49.
3. Грод М., Резнікова Н. Фінансові та інвестиційні інструменти сприяння циркулярній економіці: сталий розвиток і кліматична нейтральність як тригери озеленення міжнародних ринків капіталу. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: економічні науки*. 2023. № 3(318). С. 249–259. DOI: 10.31891/2307-5740-2023-318-3-39.
4. Зайцева Л. О. Складові концепції сталого розвитку. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7401>.

5. Резнікова Н. В., Іващенко О. А. Нова норма світової економіки: зміст та ключові ознаки глобальних ризиків у контексті незалежності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 9. С. 5–10.
6. Резнікова Н., Тарасенко Л. Сучасні тренди в міжнародній торгівлі та міжнародному русі капіталів в умовах нових викликів глобальному співробітництву. *Ефективна економіка*. 2024. № 4. DOI: 10.32702/2307-2105.2024.4.31.
7. Стратегія сталого розвитку: Європейські горизонти: Підручник / І.Л. Якименко, Л.П. Петрашко, Т.М. Димань та ін. К.: НУХТ, 2022. 337 с. URL: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/7990/1/strategiia_staloho.pdf.
8. Філяк М., Аредов В. Сталий розвиток як соціально-економічна модель «виграш-виграш»: контексти окремих країн та рекомендації для України. *Mechanism of an Economic Regulation*. 2024. № 2(104). С. 61–65. DOI: 10.32782/mer.2024.104.08.
9. Allen C., Clouth S. Green economy, green growth, and low-carbon development – history, definitions and a guide to recent publications. UNDESA: A guidebook to the Green Economy, 2012. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/GE%20Guidebook.pdf>
10. Allen C., Metternicht G., Wiedmann T. Prioritising SDG targets: Assessing baselines, gaps and interlinkages. *Sustainability Science*. 2018. Vol. 14, №2. P. 421–438. DOI: 10.1007/s11625-018-0596-81.
11. Breuer A., Janetschek H., Malerba D. Translating sustainable development goal (SDG) interdependencies into policy advice: Sustainability. Bonn, Germany: MDPI German Development Institute (DIE), 2019.
12. Collste D., Pedercini M., Cornell S. E. Policy coherence to achieve the SDGs: Using integrated simulation models to assess effective policies. *Sustainability Science*. 2017. Vol. 12. P. 921–931. DOI: 10.1007/s11625-017-0457-x.
13. Declaration on the Right to Development. New York: United Nations, 1986. URL: https://legal.un.org/avl/pdf/ha/drd/drd_ph_e.pdf.

14. From MDGs to SDGs: What are the Sustainable Development Goals? URL: <https://www.local2030.org/library/251/From-MDGs-to-SDGs-What-are-the-Sustainable-Development-Goals.pdf>.

15. International Sustainable Development Law: Principles, Practice & Prospects. Second Preparatory Committee Meeting for the World Summit on Sustainable Development 2002. New York, 28 January to 8 February, 2002. URL: <https://www.cisd.org/wp-content/uploads/2018/05/International-sustainable-development-law-2002.pdf>.

16. Le Blanc D. Towards integration at last? The sustainable development goals as a network of targets. *Sustainable Development*. 2015. Vol. 23. P. 176–187. DOI: 10.1002/sd.1582.

17. Medvedieva M., Yedeliev R., Reznikova N., Nanavov A., Grydasova G. European strategy for achieving climate neutrality and analysis of legal instruments for its implementation. *Social & Legal Studios*. 2024. Vol. 7, №2. P. 64–74. DOI: 10.32518/sals2.2024.64.

18. Mensah J. Sustainable development: Meaning, history, principles, pillars, and implications for human action: Literature review. *Cogent Social Sciences*. 2019. Vol. 5, №1. URL: <https://doi.org/10.1080/23311886.2019.1653531>.

19. Reznikova N., Ivashchenko O., Rubtsova M. Global problems as a subject of interdisciplinary studies in the focus of international economic security and sustainable development. *Ekonomika ta derzhava*. 2020. № 7. pp. 24–31. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.7.24

20. Reznikova N., Ptashchenko O., Chugayev O., Ivashchenko O. Y-Reality as a shift from "Great Moderation" to "Global Chaos": Assessment of global macroeconomic and crisis processes through the prism of generational dialogue and development issues. *Journal of Strategic Economic Research*. 2022. № 6(11). P. 9–20. DOI: 10.30857/2786-5398.2022.6.6.

21. Sustainable development GOALS. UNDP. SDGs Booklet. 24 p. URL: https://www.dev-practitioners.eu/media/key_documents/SDGs_Booklet_Web_En.pdf.

22. Zhukovska A., Zheliuk T., Zhuk I., Borshch V., Makarenko M., Vozniakovska K. Financial and legal instruments for promoting the implementation of sustainable development policy of the state (States, Region). *Journal of Management Information and Decision Sciences*. 2021. Vol. 24, №3. P. 1–16.

References

1. Hrod, M. (2024), “International climate financing: Towards building an effective institutional mechanism for the development of the green and circular economy”, *Ahrosvit*, vol. 12, pp. 118–126. DOI: 10.32702/2306-6792.2024.12.118.

2. Hrod, M. and Reznikova, N. (2023), “Regulatory traps of the circular economy in the EU transition policy towards sustainability: Problems of identifying funding sources for the New European Consensus on Development and the European Green Deal”, *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 16, pp. 49–57. DOI: 10.32702/2306-6814.2023.16.49.

3. Hrod, M. and Reznikova, N. (2023), “Financial and investment instruments for promoting the circular economy: Sustainable development and climate neutrality as triggers for greening international capital markets”, *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky*, vol. 3(318), pp. 249–259. DOI: 10.31891/2307-5740-2023-318-3-39.

4. Zaitseva, L. O. (2019), “Components of the concept of sustainable development”, *Efektivna ekonomika*, vol. 11. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7401> (Accessed 27 March 2025).

5. Reznikova, N. V. and Ivashchenko, O. A. (2017), “The new norm of the world economy: Content and key features of global risks in the context of neodependence”, *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 9, pp. 5–10.

6. Reznikova, N. and Tarasenko, L. (2024), “Modern trends in international trade and international capital flows under new challenges to global cooperation”, *Efektivna ekonomika*, vol. 4. DOI: 10.32702/2307-2105.2024.4.31.

7. Yakymenko, I. L., Petrashko, L. P. and Dyman, T. M. (2022), *Stratehiia staloho rozvytku: Yevropejs'ki horyzonty* [Sustainable development strategy: European horizons], NUFT, Kyiv, Ukraine, Available at:

https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/7990/1/stratetiia_staloho.pdf (Accessed 28 March 2025).

8. Filiak, M. and Aredov, V. (2024), “Sustainable development as a win-win socio-economic model: Contexts of individual countries and recommendations for Ukraine”, *Mechanism of an Economic Regulation*, vol. 2(104), pp. 61–65. DOI: 10.32782/mer.2024.104.08.

9. Allen, C. and Clouth, S. (2012), *Green economy, green growth, and low-carbon development – history, definitions and a guide to recent publications*, UNDESA: A guidebook to the Green Economy, Available at: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/GE%20Guidebook.pdf> (Accessed 27 March 2025).

10. Allen, C., Metternicht, G. and Wiedmann, T. (2018), “Prioritising SDG targets: Assessing baselines, gaps and interlinkages”, *Sustainability Science*, vol. 14, no. 2, pp. 421–438. DOI: 10.1007/s11625-018-0596-81.

11. Breuer, A., Janetschek, H. and Malerba, D. (2019), *Translating sustainable development goal (SDG) interdependencies into policy advice*, Sustainability, MDPI German Development Institute (DIE), Bonn, Germany.

12. Collste, D., Pedercini, M. and Cornell, S. E. (2017), “Policy coherence to achieve the SDGs: Using integrated simulation models to assess effective policies”, *Sustainability Science*, vol. 12, pp. 921–931. DOI: 10.1007/s11625-017-0457-x.

13. United Nations (1986), “Declaration on the Right to Development”, Available at: https://legal.un.org/avl/pdf/ha/drd/drd_ph_e.pdf (Accessed 28 March 2025).

14. ICLEI (2015), “From MDGs to SDGs: What are the Sustainable Development Goals?”, Available at: <https://www.local2030.org/library/251/From-MDGs-to-SDGs-What-are-the-Sustainable-Development-Goals.pdf> (Accessed 27 March 2025).

15. International Sustainable Development Law: Principles, Practice & Prospects (2002), “Second Preparatory Committee Meeting for the World Summit on Sustainable Development 2002”, Available at: <https://www.cisdl.org/wp->

content/uploads/2018/05/International-sustainable-development-law-2002.pdf
(Accessed 28 March 2025).

16. Le Blanc, D. (2015), “Towards integration at last? The sustainable development goals as a network of targets”, *Sustainable Development*, vol. 23, pp. 176–187. DOI: 10.1002/sd.1582.

17. Medvedieva, M., Yedeliev, R., Reznikova, N., Nanavov, A. and Grydasova, G. (2024), “European strategy for achieving climate neutrality and analysis of legal instruments for its implementation”, *Social & Legal Studios*, vol. 7, no. 2, pp. 64–74. DOI: 10.32518/sals2.2024.64.

18. Mensah, J. (2019), “Sustainable development: Meaning, history, principles, pillars, and implications for human action: Literature review”, *Cogent Social Sciences*, vol. 5, no. 1. DOI: 10.1080/23311886.2019.1653531.

19. Reznikova, N., Ivashchenko, O. and Rubtsova, M. (2020), “Global problems as a subject of interdisciplinary studies in the focus of international economic security and sustainable development”, *Ekonomika ta derzhava*, vol. 7, pp. 24–31. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.7.24.

20. Reznikova, N., Ptashchenko, O., Chugayev, O. and Ivashchenko, O. (2022), “Y-Reality as a shift from ‘Great Moderation’ to ‘Global Chaos’: Assessment of global macroeconomic and crisis processes through the prism of generational dialogue and development issues”, *Journal of Strategic Economic Research*, vol. 6(11), pp. 9–20. DOI: 10.30857/2786-5398.2022.6.6.

21. UNDP (2015), “Sustainable development GOALS”, Available at: https://www.dev-practitioners.eu/media/key_documents/SDGs_Booklet_Web_En.pdf. (Accessed 28 March 2025).

22. Zhukovska, A., Zheliuk, T., Zhuk, I., Borshch, V., Makarenko, M. and Vozniakovska, K. (2021), “Financial and legal instruments for promoting the implementation of sustainable development policy of the state (States, Region)”, *Journal of Management Information and Decision Sciences*, vol. 24, no. 3, pp. 1–16.

Стаття надійшла до редакції 01.04.2025 р.